

การบริหารจัดการชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนจังหวัดระยอง

ปรัชญา ประเสริฐสุด

สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
วิทยาเขตพัฒนาการ 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร 10250

สุชีพ พิริยสมิธย์

สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
วิทยาเขตพัฒนาการ 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร 10250

ติดต่อผู้เขียนบทความที่ **ปรัชญา ประเสริฐสุด** สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
วิทยาเขตพัฒนาการ 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร 10250

E-mail: pjudymeepool@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 สิงหาคม 2567 วันที่แก้ไขบทความ : 11 ตุลาคม 2567 วันที่ตอบรับบทความ : 18 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์วิถีในการดำเนินชีวิตของชุมชน จังหวัดระยอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำเสนอแนวทางการจัดการชุมชน จังหวัดระยองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบอย่างยั่งยืน **วิธีการวิจัย** การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม **ผลการวิจัย** ชุมชนจังหวัดระยอง ทั้ง 3 แห่ง มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี และใช้ประโยชน์ของชุมชนที่เข้มแข็งในการดำเนินชีวิตครอบครัว **นัยทางทฤษฎี/นโยบาย** การจัดการชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชน ทำให้ชาวบ้านทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการด้านผู้นำและภาวะผู้นำ ที่ต้องใช้อำนาจหน้าที่ในการสั่งการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ใช้หลักการนำแบบประชาธิปไตย โดยรับฟังความคิดเห็นของลูกบ้านทุกคน ทำให้การบริหารจัดการชุมชนประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการชุมชน ชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง

Community management based on the principles of Sufficiency Economy Philosophy of communities in Rayong province

Prajya Prasertsud

Public Policy and Management, Kasem Bundit University, 1761 Phatthanakan Rd, Khwaeng Phatthanakan, Suan Luang, Bangkok, 10250

Sucheep Phiriyasmith

Public Policy and Management, Kasem Bundit University, 1761 Phatthanakan Rd, Khwaeng Phatthanakan, Suan Luang, Bangkok, 10250

Correspondence concerning this article should be addressed to **Prajya Prasertsud** Public Policy and Management, Kasem Bundit University, 1761 Phatthanakan Rd, Khwaeng Phatthanakan, Suan Luang, Bangkok E-mail: pjudymeepool@gmail.com

Received date: August 29, 2024 Revised date: October 11, 2024 Accepted date: October 18, 2024

Abstract

PORPOSES: To study and analyze people's lifestyles in communities in Rayong in the framework the Philosophy of Sufficiency Economy as well as offer guidelines to manage the communities based on the Philosophy. Also, the study attempted to bring to light a sustainable community model. **METHODS:** This research was qualitative research by means of interviews and participatory observation. **RESULTS:** It was revealed that people in three Rayong communities had a profound understanding of the Philosophy of Sufficiency Economy and employed the notion of being a strong community to lead their families. **THEORETICAL/POLICY IMPLICATIONS:** Community management in accordance with the Philosophy of Sufficiency Economy and management of community activities provided opportunities for all villagers to participate in community operations. This is consistent with the principles of leadership and leadership management that must exercise authority to command results. Applications of the principle of democratic leadership by listening to the opinions of every resident can result in successful community management as guided by the Philosophy of Sufficiency Economy.

Key words: Community management, community, Sufficiency Economy

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในอดีตได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเชื่อว่าหากเศรษฐกิจมีการขยายตัวสูง ระดับรายได้ของคนในประเทศก็จะเพิ่มมากขึ้นและมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนก็จะสูงตามไปด้วย โดยการพัฒนาดังกล่าวประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) มาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)

ในจังหวัดระยองมีชุมชนที่ประสบความสำเร็จ และมีความเข้มแข็งอยู่หลายชุมชน โดยมีความสามารถต่อสู้กับความยากลำบากจากปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยกิจกรรมที่องค์กรชุมชนได้ดำเนินการก่อตั้ง เช่น การนำผักพื้นบ้านมารับประทาน อาทิ ดอกอัญชัน ยอดมะระ ขมิ้น ชะอม ใบชะพลู ใบบัวบก ยอดเสมีดแดง ฯลฯ ใช้ประกอบเป็นอาหารหลัก รวมถึงเชิญชวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาได้บริโภคผักพื้นบ้านเหล่านี้ จนกระทั่งเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนที่นักท่องเที่ยวรู้จัก และคุ้นเคย มีกลุ่มผู้สูงอายุเป็นตัวอย่างของการรวมกลุ่มเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เช่น การผลิตข้าวหอมมะลิบรรจุถุงจำหน่ายในร้านค้าของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี โดยมีโรงสีข้าวของชุมชนเอง และนำเศษแกลบรำส่งให้กับกลุ่มเกษตรกรที่บ้านทำปุ๋ยชีวภาพ และนำปลายข้าวขายให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงตะพาบน้ำ นอกจากนี้ยังก่อตั้งกลุ่มธนาคารขยะ ผู้คนในชุมชนได้เห็นคุณค่าของเศษของที่เหลือใช้ แม้แต่ขยะก็มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้ง

กลุ่มธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อม รับซื้อขยะทุกประเภท มีการคัดแยกขยะแต่ละประเภทสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ทำให้เด็ก และเยาวชนได้รับรู้ถึงคุณค่าของขยะและสิ่งของเหลือใช้ ปลุกฝังค่านิยม ทักษะคิดในการรักษาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ชุมชนยังมีการบริการที่พักชุมชน หรือโฮมสเตย์ให้กับนักท่องเที่ยวผู้สนใจในวิถีชีวิตที่เน้นการพึ่งพาตนเองได้มาสัมผัสและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยมีการจัดการชุมชน โดยมีแกนนำที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาสังคมชุมชนที่พร้อมต่อการเรียนรู้ นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นจุดนำร่องต้นแบบ แนะนำชุมชนอื่น ๆ เพื่อเข้าสู่การประเมินมาตรฐานชุมชนในปีต่อ ๆ ไป

ดังที่กล่าวมานี้ ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามขึ้นว่ามีการบริหารจัดการ และการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมหรือไม่ ชุมชนที่มีอยู่ในชนบทได้เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และพัฒนาตนเองในลักษณะใด ตลอดจนมีการปรับตัวจากสภาพปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอย่างไร จึงได้มุ่งหาคำตอบ และได้ยกมิติของชุมชนในชนบทมาศึกษาในลักษณะแบบองค์รวมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการพัฒนามนุษย์โดยศึกษาจากปรากฏการณ์ทางสังคมจากชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากภายในและภายนอกชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนในชนบทเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมขององค์กรชุมชนในชนบท โดยมุ่งเน้นการศึกษาไปที่กระบวนการพัฒนาของชุมชนที่ครบองค์อย่างบูรณาการในมิติของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนามนุษย์ รวมทั้งเป็นชุมชนที่มีศักยภาพต่อการพัฒนา ซึ่งได้พิจารณาเลือกชุมชนที่มีลักษณะพิเศษในการพัฒนา มีแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่

มีความเข้มแข็ง และมีการพึ่งตนเองภายในชุมชน มีระบบการพัฒนามนุษย์ และระบบการพัฒนาโดยองค์รวมที่สมดุลโดยสอดคล้องกับธรรมชาติ อันเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนา ตลอดจนมีความเป็นรูปธรรมในการจัดการองค์ชุมชนที่ชัดเจน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์วิถีในการดำเนินชีวิตของชุมชน จังหวัดระยอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการชุมชน จังหวัดระยอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบอย่างยั่งยืน

แนวความคิด และทฤษฎีกระบวนการจัดการชุมชน

อรรถมานะ (2545) ได้กล่าวว่า กระบวนการจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัว ต้องมีความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน

วະสี (2541) กล่าวว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไร

ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ และมีการติดต่อสื่อสารกัน ชุมชนในทัศนะของวະสีไม่ได้จำกัดอยู่ที่ชุมชนดั้งเดิมในสังคมชนบท แต่เน้นความเป็นชุมชนซึ่งสามารถมีขึ้นได้ในบริบทใหม่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในเมือง หรือชุมชนตามความสนใจ ตามสายอาชีพ ซึ่งมีหลายขนาดตั้งแต่ระดับเล็กไปจนถึงระดับโลก ชุมชนดังกล่าวอาจไม่จำเป็นต้องผูกโยงด้วยการอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชน

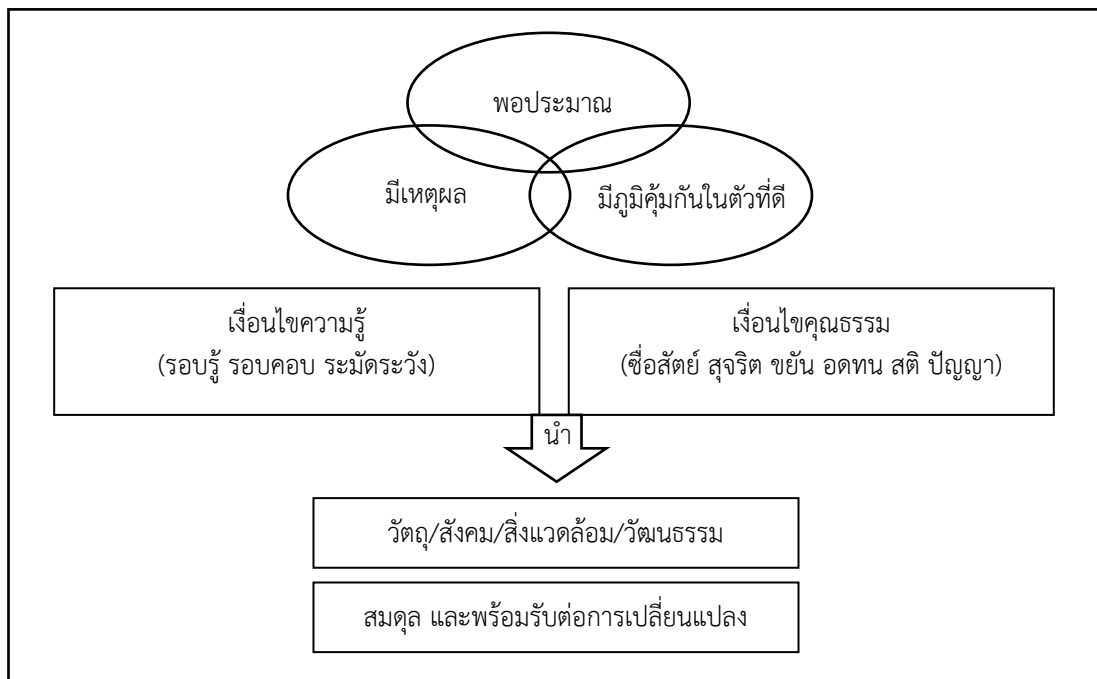
Edward et al. (2005) กล่าวว่า ชุมชนที่มีการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง คือ กุญแจแห่งความสำเร็จเป็นส่วนที่มีความสำคัญของธุรกิจกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการ และต้องพบเจอ เพื่อที่จะให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นในด้านการแข่งขัน ซึ่งสิ่งนี้เองเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่ากิจกรรมนั้นอยู่เหนือกว่าคู่แข่ง สิ่งนี้เรียกว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จที่จะสร้างให้กิจกรรมนั้นสร้างความประทับใจหรือความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าในระยะยาว ปัจจัยแห่งความสำเร็จมีความสำคัญกับผู้นำเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้นำได้ว่า กลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นนั้นสอดคล้องกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึง ปี พ.ศ. 2544 ความว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น

ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนเสียก่อน โดยใช้หลักการ และแนวทางที่ถูกต้อง และมีความประหยัดถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคง พร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริม และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงตามลำดับต่อไป โดยเศรษฐกิจพอมีพอกิน หมายถึง อุ่มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตนเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง ซึ่งแบบนั้นเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในพื้นที่ที่ไม่ไกลมากเท่าไร เพื่อไม่ให้เสียค่าขนส่งมากนัก เรื่องความพอเพียง คือ มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ

ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอแม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุขทำได้ก็สมควรที่จะทำควรที่จะปฏิบัติ Self Sufficiency หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย ย่อมที่จะเบียดเบียนผู้อื่นน้อยตามไปด้วย คนเราพอประมาณไม่สุดโต่งไม่โลภมาก ย่อมส่งผลให้เรามีความสุข ส่วนเศรษฐกิจชุมชน คือ ให้พอเพียงในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่น สามารถที่จะพอมีพอกิน ดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

ภาพที่ 1 แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชีวิตที่มั่นคง และยั่งยืน 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกทำการวิจัยพื้นที่ชุมชน 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ดังนี้ 1) ชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอ

แกลง จังหวัดระยอง 2) ชุมชนพัฒนาฝั่ง 2 ตำบลแม่น้ำคู้ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง และ 3) ชุมชนแสมผู้ ตำบลปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ช่วย หัวหน้ากลุ่มประกอบอาชีพ และกลุ่มชาวบ้านโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) สัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การประชุมชาวบ้านประจำเดือน

ผลการวิจัย

สภาพชุมชนทั้ง 3 แห่งในจังหวัดระยอง สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สภาพชุมชนทั้ง 3 แห่งสรุปตามการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนจังหวัดระยอง

สภาพของชุมชนทั้ง 3 แห่ง จังหวัดระยอง	สรุป
1. สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน	สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนทั้ง 3 แห่งของจังหวัดระยอง มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบทางการเกษตร เช่น ปลูกผัก ผลไม้ในพื้นที่ทุเรียน เงาะ อื่น ๆ และพื้นที่ทางการประมง เช่น ประมงพื้นบ้าน เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปู เลี้ยงปลา อื่น ๆ มีสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ไม่เหมือนกัน แต่มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับชุมชนก่อให้เกิดรายได้ครอบคลุมทุกชุมชน สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน
2. พฤติกรรมการดำรงชีวิตของ ชาวบ้านภายในชุมชน	วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านชุมชนทั้ง 3 แห่งของจังหวัดระยอง มีสภาพความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชุมชนทั้ง 3 แห่งมีการจัดประเพณีต่าง ๆ บูรณาการชาวบ้านทุกฝ่ายมาร่วมกิจกรรมทั้งวัด โรงเรียน ชุมชน เพื่อเป็นการถ่ายทอดประเพณีให้คนรุ่นหลังได้เกิดความเข้าใจ เวลาว่าง แม่บ้านก็จะรวมตัวกันใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการเข้ามาร่วมเรียนรู้ อบรม ทำสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่ศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาผลผลิต ซึ่งผลงานที่แม่บ้านของชุมชนทั้ง 3 แห่งทำนั้นก็จะนำไปเป็นของที่ระลึก หรือสามารถขายสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นชุมชนที่เข้มแข็งยั่งยืน การดำเนินชีวิตของชุมชนสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สภาพของชุมชนทั้ง 3 แห่ง จังหวัดระยอง	สรุป
3. กิจกรรมที่ชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วม	ผู้นำชุมชนทั้ง 3 แห่งของจังหวัดระยอง มีแผนงานกระบวนการในการบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชนให้ชาวบ้านทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการด้านผู้นำและภาวะผู้นำ ที่ต้องใช้อำนาจหน้าที่ในการสั่งการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ผู้นำชุมชนทั้ง 3 แห่ง ใช้หลักการนำแบบ “ประชาธิปไตย” โดยรับฟังความคิดเห็นของลูกบ้านทุกคน ถ้าเกิดประเด็นที่เข้าใจไม่ตรงกันก็จะมาร่วมกันหารือ เพื่อสรุปให้ได้แนวทางที่ดีที่สุดของชุมชนและผู้นำยังมีการบริหารงานที่เน้นงานและเน้นคนควบคู่กันไปด้วย โดยมุ่งพัฒนาชุมชนให้ขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันก็จะคอยให้กำลังใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มอาชีพ และชาวบ้าน เพื่อให้มีกำลังใจในการทำงานของชุมชน สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชุมชนที่ศึกษา	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง	การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สภาพความเป็นอยู่แบบธรรมดาทั่ว ๆ ไป มีความเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ บ้านเรือนสะอาดเรียบร้อย มีการทำสวนยาง สวนผลไม้ และทำประมงไว้เป็นรายได้หลัก การปลูกผักผลไม้ปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม และหลีกเลี่ยงการจำหน่ายไว้รับประทานเอง หลักความพอประมาณ เป็นหนึ่งในสามห่วงหลัก คือ ความพอประมาณ สมาชิกในชุมชนตามกลุ่ม ต่าง ๆ มีการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่ม หลักการมีเหตุผล มีความสามัคคีช่วยเหลือกัน ชาวบ้านจะเป็นผู้ตามที่ดี ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ช่วยกันทำกิจกรรมของชุมชน ชอบร่วมประชุมกิจกรรมของชุมชน หลักการภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านอาชีพจะมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ได้มากที่สุด มีการปรับตัวมาเป็นผู้ผลิตและแปรรูปเอง เงื่อนไขความรู้ ผู้ใหญ่บ้านชุมชน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาทักษะ ความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน เงื่อนไขคุณธรรม มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนถือปฏิบัติกัน โดยมีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในระดับสูง ชาวบ้านจะมีความรู้สึกผูกพันต่อกัน และกัน
ชุมชนพัฒนาฝั่ง 2 ตำบลแม่น้ำ คู อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง	การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีสภาพความเป็นอยู่แบบธรรมดาทั่ว ๆ ไป มีความเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ บ้านเรือนสะอาดเรียบร้อย มีการทำไร่มันสำปะหลังเป็นรายได้หลัก มีการปลูกผักผลไม้ปลอดสารพิษ เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม และหลีกเลี่ยงการจำหน่ายไว้รับประทานเอง หลักความพอประมาณ เป็นหนึ่งในสามห่วงหลักตามแนวทางเศรษฐกิจคือ ความพอประมาณ สมาชิกในชุมชนตามกลุ่มต่าง ๆ มีการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่ม โดยมารวมตัวกันทำกิจกรรมในชุมชน โดยมีส่วนร่วม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชุมชนที่ศึกษา	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
	หลักการมีเหตุผล ความสามัคคีช่วยเหลือกัน ชาวบ้านจะเป็นผู้ตามที่ดี ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ช่วยกันทำกิจกรรมของชุมชน ชอบร่วมประชุมกิจกรรมของชุมชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของชุมชนด้วยจิตสาธารณะ หลักการภูมิคุ้มกันที่ดี ทางด้านภูมิคุ้มกันของชุมชนนั้น ด้านอาชีพก็จะมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ได้มากที่สุด มีการปรับตัวมาเป็นผู้ผลิตและการแปรรูปเอง เงื่อนไขความรู้มีการศึกษาดูงาน ระดมสมองกัน เงื่อนไขความรู้ ความสำคัญในการพัฒนาทักษะ ความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน จึงมีการผลักดันให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรม มีการอบรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เงื่อนไขคุณธรรม มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนถือปฏิบัติกัน โดยมีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในระดับสูง ชาวบ้านจะมีความรู้สึกผูกพันต่อกันและกัน มีค่านิยมที่ผูกพันกับหมู่บ้าน และต้องการเสียสละเพื่อหมู่บ้านของตนเอง
ชุมชนแสมผู้ ตำบลปากน้ำกระแส อำเภอกะลา จังหวัดระยอง	การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนแสมผู้ มีสภาพความเป็นอยู่แบบธรรมดาทั่ว ๆ ไป มีความเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ บ้านเรือนสะอาดเรียบร้อย มีการทำประมงน้ำตื้นไว้เป็นรายได้หลัก มีการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม และเหลือจากการจำหน่ายไว้รับประทานเอง หลักความพอประมาณ เป็นหนึ่งในสามห่วงหลักตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ สมาชิกในชุมชนตามกลุ่มต่าง ๆ มีการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่ม หลักการมีเหตุผล ความสามัคคีช่วยเหลือกัน ชาวบ้านจะเป็นผู้ตามที่ดี ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ช่วยกันทำกิจกรรมของชุมชน เงื่อนไขความรู้ ผู้ใหญ่บ้านชุมชน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาทักษะ ความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชุมชนที่ศึกษา	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
	หลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านอาชีพก็จะมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ได้มากที่สุด มีการปรับตัวมาเป็นผู้ผลิต และการแปรรูปเอง มีการศึกษาดูงาน ระดมสมองกัน เพื่อจะได้เป็นแนวคิดในการวางแผนการสร้างภูมิคุ้มกันในชุมชนร่วมกัน เงื่อนไขความรู้ หาคณรู้ใหม่ที่เก่งเรื่องการตลาดมาช่วยจัดการวางแผนการจำหน่ายสินค้า เป็นการบริการให้คนในชุมชนหาความรู้ต่าง ๆ ภายนอกชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาภายในชุมชน เงื่อนไขคุณธรรม มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านถือปฏิบัติให้มีความรู้สึกผูกพันต่อกันและกัน

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง

ชุมชนมีการพัฒนาแก้ไขปัญหา และมีความภาคภูมิใจของชุมชนหลาย ๆ ด้าน ประเพณีวัฒนธรรม และรางวัลชุมชนต้นแบบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนจังหวัดระยอง ทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง นี้มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ประหยัดมัธยัสถ์ บ้านเรือนมีความสะอาดเรียบร้อย ชาวบ้านมีความรัก ความสามัคคี มีความเสียสละซึ่งกันและกัน มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมกันพัฒนากิจกรรมของชุมชน ให้สามารถเดินไปในทิศทางที่เจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างอาชีพ เกิดผลิตภัณฑ์ มีรายได้หาเลี้ยงครอบครัวได้ หลักความพอประมาณชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการช่วยเหลือเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน ชาวบ้านมีการดำเนินชีวิตอย่าง

พอเพียง บริเวณที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทั้ง 3 แห่งมีการปลูกผักสวนครัวไว้บริโภค เป็นผักสดที่ปลอดสารพิษ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนได้ด้วย หลายครอบครัวหาอาชีพเสริมในการสร้างรายได้ โดยมีผลิตภัณฑ์ในตำบล หรือ OTOP ผลิตส่งขายสร้างรายได้ให้ครอบครัวและชุมชนเป็นวิสาหกิจ

ชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในแต่ละชุมชน ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่พร้อมที่จะเป็นผู้ตามเสมอ ร่วมคิดร่วมประมุขกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านมีความยินดีที่จะให้ผู้นำชุมชนมาจากภายนอกชุมชน โดยเห็นว่าผู้นำที่มาจากภายนอกชุมชนนั้นมีแนวคิดที่แตกต่างในการพัฒนาที่สามารถต่อยอดให้ชุมชนนี้ดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง จากแนวคิดของชาวบ้านสามารถสรุปได้ว่าใช้หลักการมีเหตุผลในการตัดสินใจ ที่จะเลือกผู้นำมาบริหารงานของชุมชน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ชาวบ้านจะไม่สนับสนุนให้คนในชุมชนได้เป็นผู้นำ เพียงแต่ชาวบ้านต้องการผู้นำที่มีแนวคิดทักษะ และประสบการณ์รอบด้านมาช่วย

พัฒนาชุมชน ให้มีการขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ส่วนที่ 2 การจัดการชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการวางแผน ผู้ใหญ่บ้านของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนด้านการบริหารจัดการภารกิจของชุมชน โดยสมาชิกชุมชนจะมีการร่วมกันหาหรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรม ทุกคนจะคำนึงถึงสภาพแวดล้อม วิถีความเป็นอยู่ รวมถึงการได้ใช้ประโยชน์จากกิจกรรมที่จัดขึ้น เมื่อได้ข้อสรุปเบื้องต้นแล้ว จึงได้มีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ด้วยการนำแนวทางของชุมชนที่ประสบความสำเร็จมาเป็นตัวอย่างในการพาสมาชิกไปดูงานในด้านการบริหารจัดการชุมชนต้นแบบ ชาวบ้านเมื่อได้ไปศึกษาดูงานจากหมู่บ้านต้นแบบแล้วพอลกลับมาได้มาร่วมกันวางแผนหาหรือแนวทางในการบริหารงานชุมชนให้เกิดความพอเพียงอย่างยั่งยืน เน้นให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมส่งเสริมให้เกิดความรู้ต่อยอดภายในชุมชน

ด้านการลงมือปฏิบัติในชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง เมื่อมีกิจกรรมอะไรก็จะมาช่วยกันทำ โดยก่อนวันเริ่มงานชาวบ้านต่างออกมาช่วยกันจัดสถานที่ ผู้ใหญ่บ้านมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับลูกบ้านช่วยกันทำอย่างชัดเจน แต่ละคนจะได้รับหน้าที่ตามความถนัด เมื่อทุกคนได้รับมอบหมายแล้วก็จะลงมือปฏิบัติด้วย

ด้านการตรวจสอบประเมินผล ผู้ใหญ่บ้านของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ได้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องของค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนของลูกบ้าน นับว่าเป็นปัญหาสำคัญมากในเรื่องรายรับ-รายจ่ายแต่ละครัวเรือน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหา

ต่าง ๆ ตามมาได้ ผู้ใหญ่บ้านจึงได้มีการดำเนินงานตามหลักการขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นเรื่องการกินดีอยู่ดี มีความสุขของลูกบ้าน มีการตรวจสอบประเมินผลของรายรับ-รายจ่าย การดำเนินชีวิตของลูกบ้าน เพื่อติดตามว่าครัวเรือนใดกำลังประสบกับสภาวะรายจ่ายเกินกว่ารายรับ จะได้แก้ไขปัญหานั้นได้ทันที ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนมีการใส่ใจเกี่ยวกับปากท้องของสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงได้มีการติดตามตรวจสอบรายรับ-รายจ่ายทุกเดือน เพื่อให้ชุมชนเกิดสภาพคล่องในการบริหารจัดการงบประมาณได้อีกทางหนึ่ง

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ประสบความสำเร็จตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยภายใน ได้แก่

1. ด้านบุคลากร ผู้ใหญ่บ้านของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านทุกครัวเรือน มีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการดำรงเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งผู้ใหญ่บ้านขอความร่วมมือจากชาวบ้านให้ทำสิ่งต่าง ๆ จะได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านด้วยความเต็มใจ อีกทั้งชาวบ้านมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรัก ความสามัคคี เมื่อชุมชนมีกิจกรรมทุกครัวเรือนจะให้ความสำคัญกับการเตรียมจัดกิจกรรม และชาวบ้านยังมีความพร้อมต่อการพัฒนาทักษะความรู้อย่างต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ ฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อให้พร้อมต่อการพัฒนาต่อยอดอาชีพและกิจกรรมของชุมชน

2. ด้านการจัดการงบประมาณ ชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง มีงบประมาณจาก 2 ส่วนหลัก ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากส่วน

ราชการ ซึ่งเมื่อชุมชนต้องการที่จะใช้งบประมาณในส่วนนี้ ชุมชนต้องมีการทำเรื่องขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ โดยต้องอาศัยระยะเวลาและผ่านขั้นตอนกระบวนการอย่างมากมาย บางครั้งงบประมาณในส่วนนี้ได้รับการสนับสนุนนี้เกิดความล่าช้า ชาวบ้านในชุมชนจัดหาหรือและมีมติร่วมกันในการจัดตั้งกองทุนชุมชน โดยสมาชิกกองทุนจะนำเงินส่งเข้ากองทุนชุมชน งบประมาณส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นงบประมาณกลางในการนำมาพัฒนาภายในชุมชน และยังสำรองไว้ช่วยเหลือสมาชิกกองทุนภายในชุมชนในการให้กู้ยืมอีกด้วย

ปัจจัยภายนอกได้แก่

1. ด้านสังคม สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม มีผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชนอยู่บ้าง ผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการเผชิญกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในสังคม อีกทั้งชุมชนจังหวัดระยองทั้ง 3 แห่ง ต้องพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยมีความรัก ความสามัคคีกัน ผู้ปกครองต้องมีการดูแลให้คำปรึกษา

2. ด้านเศรษฐกิจ สื่อมวลชนได้เข้ามาเยี่ยมชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ถือได้ว่าสื่อมวลชนเป็นส่วนสำคัญในการนำเสนอข้อมูลผลงานของชุมชนให้บุคคลภายนอกได้รู้จักระบบทางคอมพิวเตอร์ออนไลน์ รวมไปถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ ของชุมชน ยังเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต เอกลักษณะ ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนได้ด้วย

อภิปรายผล

วิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของ

จังหวัดระยอง มีสภาพความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชุมชนทั้ง 3 มีการจัดประเพณีต่าง ๆ บูรณาการชาวบ้านทุกฝ่ายมาร่วมกิจกรรมทั้งวัด โรงเรียน ชุมชน เพื่อเป็นการถ่ายทอดประเพณีให้คนรุ่นหลังได้เกิดความเข้าใจ วิเคราะห์หน่วยงานประเพณีที่ดึงดูดให้อยู่คู่กับชุมชน เวลาว่าง แม่บ้านก็จะรวมตัวกันใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการเข้ามาร่วมเรียนรู้ อบรม ทำสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่ศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาผลผลิต ซึ่งผลงานที่แม่บ้านของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ทำนั้นก็นำไปเป็นของที่ระลึก หรือสามารถขายสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นชุมชนที่เข้มแข็งยั่งยืน ซึ่งถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ใน การวิจัยของการดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ผู้นำชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง มีแผนงานกระบวนการในการบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชนให้ชาวบ้านทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการด้านผู้นำและภาวะผู้นำ ที่ต้องใช้อำนาจหน้าที่ในการสั่งการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ผู้นำชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ใช้หลักการนำแบบ “ประชาธิปไตย” โดยรับฟังความคิดเห็นของลูกบ้านทุกคน ถ้าเกิดประเด็นที่เข้าใจไม่ตรงกันก็จะมาร่วมกันหารือ เพื่อสรุปให้ได้แนวทางที่ดีที่สุดของชุมชนและผู้นำยังมีการบริหารงานที่เน้นงานและเน้นคนควบคู่กันไป ด้วย โดยมุ่งพัฒนาชุมชนให้ขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันก็จะคอยให้กำลังใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ช่วย หัวหน้ากลุ่มอาชีพ และชาวบ้าน เพื่อให้มีกำลังใจในการทำงาน

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนการบริหารจัดการชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง ประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งได้เป็น 2 ส่วนได้แก่

1. ปัจจัยภายในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยอง มีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางและนำพาชุมชนไปสู่ความสำเร็จด้วยการส่งเสริมให้ชาวบ้านทุกครัวเรือน มีการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ใหญ่บ้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ชาวบ้านมีความรัก ความสามัคคี มุ่งเน้นการร่วมกันทำกิจกรรมชุมชน ด้านงบประมาณ ชุมชนมีการบริหารจัดการที่พร้อมสถานการณ์หรือกิจกรรมทุกครั้ง อีกทั้งยังมีการช่วยเหลือครัวเรือนที่ขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพ ชุมชนได้ร่วมกันทำ “บัญชีครัวเรือน” และมอบหมายให้มีผู้สรุปรายงานผลเป็นรายเดือน

2. ปัจจัยภายนอก ชาวบ้านในชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของชุมชนจังหวัดระยอง มีภูมิคุ้มกันที่ดีในการเผชิญกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยมีความรัก ความสามัคคีกัน ด้านเทคโนโลยี มีเว็บไซต์ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการนำเสนอผลงานของชุมชนให้บุคคลภายนอกได้รู้จัก ทั้งยังเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสวิถีการดำเนินชีวิต เอกลักษณ์ ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ของจังหวัดระยองได้อีกด้วย ด้านเศรษฐกิจ ทุกครัวเรือนของชุมชนทั้ง 3 แห่งของจังหวัดระยอง มีการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพอมีพอกิน ปลูกผักไว้บริโภคเอง เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านประกอบอาชีพเสริมสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว

References

- Atthmana, S. (2545). *Organizational behavior: Theories and teenagers in behavior modification* (3rd ed.). Thammasat Printing House.
- Edward. J. B., Chen, K. H., & Lin, T. (2005). *Cost management: A strategic emphasis*. (3rd ed.). McGraw-Hill Irwin.
- Wasi, P. (2541). *On the new road of health promotion; Life and society*. Moh-Chao-Ban Publishing House.
- Royal Institute. (2554). *Dictionary Royal Institute (Edition 2001)*. Aksorn Charoentat.
- The Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (2555). *Sufficiency Economy Philosophy points to a way of life* (5th ed.). Bangphlat.